

se u današnjem postojećem svetu ne može realizovati. I baš zbog toga što se takva sloboda ne može danas realizovati, ona i postaje sloboda, jer predstavlja novi realitet koji nije povezan sa dosadašnjim kontinuum ljudske egzistencije. Ta sloboda delanja, koja bi bila ne samo suprotno, nego i van svakog dosadašnjeg delanja, to je sloboda koja je za danas „nemoguća“, jer, da bi doklnula svoju sopstvenu i — racionalnost, ona mora izmeniti današnju, postojeću realnost.

Ta sloboda može da postoji, kako smo rekli, na jednom nepostojećem — ne samo suprotnom od postojećeg, jer suprotnost je deo celine, već na nečem novom, na nečem s onu stranu postojećeg, sazajnog, mogućeg delanja. Verovatno zbog toga ovde iznesena koncepcija slobode ne odgovara tom shvatanju, koga njegovi autori često nazivaju „socijalističkim“, ili „pravim socijalizmom“ — shvatanjima koja treba da karakterišu neke drukčije, neke vanzemaljske društvene odnose. Utopijska sloboda kao realizovanje delanja „novih ljudi“ u „stvarnom istinskom socijalizmu“ nije nam dovoljno jasna. Nije nam jasna, jer ne znamo šta može da predstavlja sloboda — delatnost kao sloboda-realizacija van postojećeg društvenog, van postojećeg socijalizma. Jer, „pravi socijalizam“, bez obzira gde mu mi odredili polaznu tačku, ne može postojati a da sobom ne vodi dva saputnika. Kapitalizam — kao svoju prošlost i komunizam — kao svog dželata. Delanje van postojeće stvarnosti, dakle, ne može da postoji. Ne postoji, dakle, ni sloboda ako je treba realizovati u nekim nepostojećim društvenim odnosima.

Drugi deo postavljenog pitanja se odnosi na slučajevne kada se izvana onemogućava sloboda, onemogućava realizacija delanja. Takvih slučajeva ne samo da ima, već je cela istorija čovečanstva — istorija realizovanja onemogućavanog delanja. Istorija čovečanstva jeste dokidanje otudene slobode. Kada, pak, radnička klasa preuzme vlast, otuđenje gubl svoj karakter vanjskog faktora. Ono nestaje. Međutim, može doći do stvaranja endogenog „otuđenja“. Sloboda „postvaruje“ samu sebe.

Međutim, pitanje istorijski dalje ostaje. Kako ćemo raspoznati slobodu kao utopiju od otudene slobode? Ima dva načina. Prvi je istorijski, a drugi sazajni. Pod istorijskim podrazumevamo onaj momenat kada se sloboda kao delanje i sloboda kao realizacija stope u jednu, kada velike mase svojom revolucionarnom aktivnošću dokračuju dati oblik slobode i stvore nov. Tada svi dotadašnji otuđeni oblici slobode oblično transcendiraju takve revolucionarne akcije.

Pod sazajnim podrazumevamo umnu delatnost koja nam ukazuje na osnovu spoznaje date stvarnosti kakva treba da bude sloboda. Naime, kakve su realne mogućnosti da se sloboda realizuje. Zbog subjektivnih razlika, zbog raznih uglova gledanja, zbog teoretske i praktične predpreme, zbog različitih interesa itd, taj metod određivanja karakteristike slobode je izrazito subjektivan. Sukob tih subjektivizama se izražava kroz svakodnevnu političko-pragmatističku delatnost.

I, na kraju, da li sloboda kao „otuđenje“ ne može večno trajati pod pritiskom političke moći kojoj ta sloboda kao realizacija, pa čak i kao delanje, ne odgovara. Sloboda će se realizovati ako za to postoje objektivne društvene mogućnosti. Ako politički plašt predugo otuđuje slobodu, onda ona njega dokida. To je jedan od elemenata revolucionarnih pokreta. Međutim, kada se danas vodi borba oko raznih koncepata slobode, oko raznih tumačenja metoda postizanja ciljeva, pa čak i usled posedovanja različitih ciljeva, objektivno će pobediti ona sloboda koja je najbliža ili koja najtačnije izražava revolucionarne težnje radničke klase. Umna delatnost kao predradnja koja zaertava mogućnosti realizovanja slobode je samo onda revolucionarna kada ukazuje na one mogućnosti koje su objektivno postojeće i koje najšire revolucionarne mase mogu da realizuju. Ako um ukazuje ili zastupa samo onu slobodu koja je objektivno nemoguća, onda on deluje samo u okviru svojih granica, odvaja sam sebe od stvarne slobode i postaje zatočenik svoje misli. Subjektivne prepreke na koje nailazi sloboda u svojoj realizaciji mogu samo putem društvene akcije biti prevaziđene i osloboditi slobodu njene „postvarenosti“. Svaki drugi put vodi ka utopijskoj slobodi, ka kontemplativnim dubinama u kojima misli preti opasnost da se utopl. To je onda kraj ne samo našeg uma nego i naše slobode.

ŽIVODRAG ŽIVKOVIĆ

2 PESME

RAMAČSKA RUŽA

Huji sa visova snažna planinska pomama,
Opet dolazi vreme, za maglama skita;
Ti što si noćivala nekad u mojim pesmama
Sad drhtiš negde sama ko jela tankovila.

Koje je to doba što se na brdima najavljuje,
Što se kroz njega provlači beli cvet kiše;
Pa čini da orao jedan svoje srce kljuje
Gledajući penu tvoga tela kako u prostoru diše.

Ko božur u krvi list se na grane otkine
I van stabla nastavi donekle da šumi;
Onaj što je poljima prepevavo tvoje ime
Da ga zaborave sad ih preklinje i kumi.

Snegovi već, a juče spavasma goli u paprati
Nagnuti licem nad tople i meke izvore;
Ko je tada razmicao kapke vodi moraće da pamti
Čas, kad sam za telom tvojim sišao u ponore.

Prodoše doba niz reku ko pijana lađa
Ispod cvetnih zvezda i mog pomućenog znanja;
O, to se nešto strašno sa tobom događa
Kad ne hodiš više plavom stepom nebeskog
[imanja.

I dok huji sa visova snažna planinska pomama,
I vreme dolazi opet, za maglama skita;
Ti što si noćivala nekad u mojim pesmama
Sad negde drhtiš sama ko jela tankovila.

MISAO

Stiže Velika noć
Kao poslednja kazna;
Misao moja — munja prazna
Ko svelleća zvezda
Bez mene plovi sad.

Da li će se sećati kad
Predela tih;
Možda će mesto njih
Samo neka zver da je mami
Zaljubljena glatko u svoju glad.

I zaneta tako ploviće dugo
Sa sjenama tajanstvenim,
Rekama hudim nekim;
Hrliće neizbežno u susret
Potomcima zlim i dalekim.

Srelaće svuda samo
Prostor pust i klet;
Nesposobna da se oglasi
U bilo kakav čas
Biće nad svim

Svoj meki lomni stas;
Nema i ponosna
Na našu zaboravljenu
Smrt, koju živi gore
Jedan po sve drugi svet.

RADOMIR GLUŠAČ

3 PESME

ZAHVAT STEPE

Zahvat stepe
ništa od zagovaranja, čisti smo kao posle rose
na velikom uzdahu mira,
magličavog mira proletnij ravnice.

Izgubio se beskrajni predosećaj umora,
drišćeš svenuti
kao trešnja kad prestize zoru
kao prezrena bolest života.
Svenuti,
kako da se izbegne ravnica?

Očajanje stepe.
Tako je i sa prvim odlascima.
Sutra ili već noćas stepi je lakše.
Onda, iza sutra, onaj uzdah.
Mirmije očajanje. Mirmije laganje.

O OZEBLIM PTICAMA

Ozeble ptice, jesenje
imaju orfejski let,
ozeble ptice kao stari žal
kad mu navratl davno odbegli talas
imaju pripremljeno kazivanje o samoci
ozeble ptice se ne smeju okrenuti unazad.

Nikakvo euridičanstvo ozeblim pticama
nije dovoljno.

VOJVODINA

Bošku Glušcu

Jadne moje ptice
što obalom traže suva mora
obuzete poterom fragova u pesku
nekad moćne, sada krvave stišavanjem
neizvesnog.

Usahla je pučina
i pamćenja nema na obali,
umiru žedne ptice
brate moj, tužno je.

Osramočeni život brčka se
u svirepom umiranju plavosreće dana
i večnost boje tone, tužno je
brate moj.